

УДК 327.7ЄС“1945/2014”

Юлія СЕДЛЯР

м. Миколаїв

juliasedlyar@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ У ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ (1945–2014 рр.)

У статті розглядаються питання здійснення спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони, відзначається, що становлення Європи як впливового міжнародного фактора багато у чому залежить від її здатності спільно діяти у сфері безпеки та оборони. Детально розглядаються основні етапи становлення спільної європейської зовнішньої і безпекової політики. Автор наголошує, що спільна європейська зовнішня і безпекова політика ґрунтується на політичному консенсусі держав-членів ЄС, є механізмом реалізації спільних політичних та оборонних принципів, що забезпечується крім того узгодженими дипломатичними зусиллями. Робиться висновок про те, що посилення оборонного потенціалу ЄС цілком відповідає національним інтересам США, а тісна співпраця ЄС і НАТО здатна ефективно протидіяти сучасним викликам і загрозам безпеки.

Ключові слова: Європейський союз, спільна європейська зовнішня і безпекова політика, оборонна політика, зовнішня політика США, НАТО.

Наприкінці ХХ відбулася докорінна трансформація міжнародної системи, яка, з одного боку, ліквідувала неприхований антагонізм двох суперсистем, відкрила нові форми перспективної взаємодії для колишніх супротивників, але, з іншого боку, руйнація усталених зв'язків стимулювала дезорганізацію світового політичного простору. Останнє проявилось у наростанні політичного екстремізму, релігійної нетерпимості, ескалації конфліктів на національно-етнічній та етноконфесійній основі, зростанні міграційних потоків, підйомі терористичної активності. У свою чергу, неспровокована військова агресія Росії проти України у 2014 р., анексія українського Криму, довели, що створені до цього регіональні механізми підтримки європейської безпеки виявилися нездатними ефективно протидіяти викликам і зарозам нового покоління. Ситуація здавалася більш небезпечною на тлі структурної кризи ООН, яка опинилася вкотре неготовою оперативнo та ефективно реагувати на нові міжнародні реалії. Отже, за даних умов перед головними учасниками світової політики постала необхідність змінити підхід до розуміння безпеки, віднайти нові механізми забезпечення регіональної та міжнародної стабільності. Показовим у цьому плані став досвід країн ЄС. Тож аналіз теоретичних засад європейської політики у галузі безпеки й обо-

рони та їх практичних наслідків стає для України дедалі важливішим з огляду реалізації нею курсу на інтеграцію до євроатлантичних структур співробітництва.

Проблемі становлення та реалізації європейської політики у галузі безпеки та оборони присвячено чимало наукових досліджень, як у межах вітчизняної історичної міжнародно-політичної школи, так і у контексті розвитку світової науки. Серед усього масиву літератури найбільш великими за обсягом, глибокими за змістом і багатими на фактичний матеріал можна назвати роботи, насамперед, М. Арзаканян, О. Барабанова, В. Барановського, М. Білоусова, Ю. Борка, І. Бусигіної, О. Буторіної, В. Копійки, Р. Кривоноса, В. Крушинського, В. Манжолі, М. Стрежньової, І. Тюліна, І. Храбана, Н. Яковенко. Водночас усі ці наукові праці фокусують увагу на окремих аспектах проблематики, і містять аналіз європейської політики у галузі безпеки і оборони, як правило, крізь призму зовнішньої політики певної країни.

Метою даної статті є вивчення генези європейської політики у галузі безпеки і оборони як невід'ємної складової розгортання інтеграційних процесів в Європі у цілому, оскільки від сценарію розвитку європейської системи безпеки залежатиме як геополітична конфігурація на континенті, так і параметри міжнародної стабільності.

Поштовхом до розвитку спільної європейської стратегії у сфері безпеки та оборони стали геополітичні та гео економічні наслідки II світової війни. Ялтинсько-Потсдамська міжнародна система поставила провідні країни Західної Європи у незвичне для них до того становище «залежних держав». Проте подібна ситуація лише стимулювала активність панєвропейських та єврофедералістських організацій, в яких набирала оберти дискусія щодо перспективи формування не лише економічного, а й політичного союзу європейських держав. Так, у відомій єврофедералістській «Програмі 12 пунктів», прийнятій у Гергенштейні у 1946 році, передбачалось утворення європейського політичного об'єднання на федералістських засадах. У документі, зокрема відмічалась необхідність передачі країнами-членами частини своїх політичних і воєнних суверенних повноважень на користь створеної федерації [1]. Головним чином під впливом єврофедералістських організацій у 1948 році відбулася інституціоналізація Західноєвропейського Союзу, а у 1949 – Ради Європи. А 9 травня 1950 року міністр закордонних справ Франції Робер Шуман ініціював процес утворення Європейського об'єднання вугілля і сталі. У декларації Р.Шумана фактично відмічалось, що європейська економічна кооперація стане проміжним етапом формування «Європейської федерації» [2]. Пізніше, однак, ці ідеї так і не були втілені в життя переважно через деголівську концепцію «Європи автономних країн». Проте, ідея зовнішньополітичної кооперації між країнами Західної Європи продовжила розвиток у ході переговорів щодо створення Європейського оборонного співтовариства, що були започатковані 24 жовтня 1950 року Рене Плевеном. Головною метою даного проекту стало формування європейських військових підрозділів, які б безпосередньо підпорядковувались політичним інститутам єдиної Європи. Відповідно до «Плану Плевена» у Парижі 27 травня 1952 року було підписано «Договір про заснування Європейського оборонного співтовариства». Однак, даний документ так і не набув чинності через відмову Франції ратифікувати договір у 1954 році («за» – 264, «проти» – 369 депутатів). Серед причин негативного

голосування слід виділити такі: по-перше, договір допускав паралельне існування європейських сил оборони (ст. 9) і національних збройних сил (ст. 10) [3]. Тим самим відкривався шлях до ремілітаризації ФРН, яка на той час була позбавлена права мати свою армію. По-друге, утворені європейські сили оборони договором фактично ставились під контроль НАТО (ст. 18), в якій домінували США і чий позицію Франція змушена була враховувати при прийнятті найважливіших військово-політичних рішень.

Хоча і у найбільш загальних рисах, але все ж зовнішньополітичні ідеологеми були також присутні у Римському договорі 1957 року. У преамбулі, зокрема, зазначено, що шляхом об'єднання своїх ресурсів ЄЕС прагне до зміцнення миру і свободи [4].

Наступний етап у розвитку ідей військово-політичного співробітництва у Європі припадає на межі 1960–1970-х років. В цей період у межах ЄЕС знову стали популярними проекти форсованого переходу від економічного співтовариства до воєнного. У грудні 1969 року на самміті Європейської ради було висунуто проект формування Європейського політичного співтовариства, метою якого було окреслено формулювання і реалізація спільної європейської зовнішньої політики з акцентом на її інформаційній складовій.

Новий етап інтеграційних процесів починається з середини 1980-х років. В цей час під егідою Європарламенту створено групу з розробки концепції політичного об'єднання в Європейському співтоваристві. Одним з ініціаторів її створення був Алт'єро Спінеллі, співавтор написаного за роки II світової війни єврофедералістського трактату «Маніфест Вентотене». Результати роботи цієї групи відбилися у проекті Договору про Європейський Союз, в якому прописувався чіткий механізм трансформації ЄЕС у Європейський політичний союз. Проект був схвалений Європарламентом у лютому 1984 року, проте так і залишився нереалізованим.

У 1986 році єврофедералістські ідеї знайшли своє місце у Єдиному європейському акті, що був прийнятий за результатами міжурядових конференцій з перегляду Римського договору. У преамбулі документу зазначалося, що

члени ЄЕС мають намір оформити свої відносини у Європейському Союзі, створення якого повинно було відбуватися шляхом формування системи зовнішньополітичної та воєнно-політичної кооперації країн-членів. У ст. 30 Акту розкривався механізм трансформації: спільне інформаційне поле; координація зовнішньої політики; прийняття єдиних стандартів у збройних силах. Особливо підкреслювалося, що зовнішньополітична кооперація в межах ЄС не повинна перешкоджати ефективній діяльності НАТО у Європі [5].

Черговий етап, пов'язаний з інституціоналізацією спільної європейської політики у галузі безпеки і оборони, збігається у часі з підписанням Маастрихтського та Амстердамського договорів. У тексті Маастрихтського договору чітко говорилося, що «держави-члени активно і відкрито підтримують зовнішню політику і політику безпеки Союзу у дусі лояльності та взаємодопомоги» [6]. Передбачалося також необхідність постійної координації політики держав-членів згідно з принципами і загальними напрямками, визначеними на сесіях Європейської ради. Документ зобов'язував країни-члени утримуватись від дій, які суперечили інтересам Союзу або могли послабити його ефективність як єдиної сили у міжнародних відносинах [7].

У статті 5 сформульована процедура узгодження спільних позицій і дій із зовнішньополітичних питань і питань безпеки з метою «підтримки європейської ідентичності на міжнародній арені». Передбачалося, що основні принципи і загальні напрями спільної зовнішньої та оборонної політики визначатимуться головами держав і урядів на засіданнях Європейської ради. Рішення щодо цих питань мали переважно прийматися одностайно. Водночас, Європейська рада могла проголошувати окремі аспекти зовнішньої політики та політики безпеки як такі, що підлягали спільному вирішенню держав-членів. В основному це мало відбуватися у випадках, коли події викликали необхідність захисту спільних інтересів, наприклад, у випадку контролю за експортом озброєнь. Якщо приймалися спільні дії, Рада мала право визначити перелік питань, щодо яких рішення можуть прийматися кваліфікованою більшістю голосів. Комісія

отримала право вносити пропозиції у Раду, як і будь-яка країна-член. З метою забезпечення прийняття рішень по спільній позиції держави-члени взяли на себе зобов'язання ухилятися від використання права вето, якщо в питаннях, що потребують одностайності, кваліфікована більшість проголосувала «за». Питання спільної оборони повинні вирішуватися лише на основі принципу одностайності. Уряди країн-членів мали узгоджувати позиції і дії на рівні міжнародних організацій. Навіть якщо не існувало остаточно узгодженого плану дій по тому чи іншому питанню, від держав-членів вимагалось узгодження зовнішньополітичних дій відповідно до спільної позиції Співтовариства. Були виділені пріоритетні напрями, в яких мали прийматися спільні заходи: процес ОБСЄ; розробка, контроль та нерозповсюдження ядерної зброї; економічні аспекти безпеки (контроль за передачею воєнних технологій країнам, що не є членами Співтовариства; контроль за експортом озброєнь).

Маастрихтський договір вказував на те, що спільна європейська політика у галузі безпеки та оборони кінцевою метою передбачає формування спільної європейської оборони [8].

Після Маастрихту ЗЄС відразу ж заявив про свою готовність розробляти і здійснювати на прохання ЄС заходи оборонної політики. Якісно проривним у цьому плані стало прийняття так званих Петерсберзьких завдань. Декларація членів ЗЄС, вироблена у Петерсберзі влітку 1992 року, передбачала посилення операційної ролі ЗЄС шляхом інституту планування, проведення зустрічей начальників штабів, співробітництва у галузі матеріально-технічного забезпечення транспорту, навчання, стратегічної розвідки, виробництва зброї та утворення спільних військових формувань. Згідно Петерсберзькій декларації з 1 жовтня 1992 року утворювався орган військового планування, що розмістився у Брюсселі. До його складу увійшли 40 військових під командуванням італійського генерала ВПС Кальтаб'яно. Була утворена Постійна рада ЗЄС із послів держав-членів. Було розпочато процес формування військових підрозділів, що підпорядковувались ЗЄС. Передбачалося, що ці військові формування вирішуватимуть три основні завдання: надання гуманітарної

допомоги, евакуаційні заходи, операції з підтримки миру. У результаті зустрічі Ф. Міттерана та Г. Коля у Ля-Рошелі у 1992 році створено франко-німецький корпус чисельністю 35 тисяч чоловік, до якого мали приєднатися інші країни, зокрема, британсько-голландська частина для проведення операцій з використанням амфібій, багатонаціональна дивізія північноєвропейських країн [9].

Водночас слід зазначити, що Маастрихтська концепція спільної політики у галузі безпеки та оборони була неоднозначно сприйнята населенням деяких країн ЄС. Зокрема, у Данії саме вона стала каменем спотикання, через який Маастрихтський договір спочатку не був прийнятий на національному референдумі. І лише після того, як на Единбурзькому самміті Європейської ради у грудні 1992 року був прийнятий Протокол до договору, який передбачав при проведенні спільної оборонної політики статус спостерігача, документ був схвалений у Данії на повторному референдумі.

Швидкі зміни у світі та у Європі, зокрема, вимагали опрацювання нових перспектив розвитку євроінтеграційних процесів. Так, вже 29 березня 1996 року у Туріні була скликана Міжурядова конференція, яка мала розглянути доповідь Комісії ЄС «Про посилення політичного союзу і підготовку до розширення». Під час роботи конференції було підготовлено проект Договору у цілому схвалений у червні 1997 року на сесії Європейської ради в Амстердамі. 2 жовтня 1997 року Амстердамський договір про зміну Договору про Європейський Союз, договорів, які заснували Європейське співтовариство, та пов'язаних із ними актів, був остаточно схвалений головами держав та урядів країн-членів ЄС.

Амстердамський договір приділив значну увагу зміцненню механізму спільної зовнішньої політики й політики безпеки, зокрема, підвищив роль ЄС у цій сфері. Положення про спільну політику у галузі зовнішніх зносин, безпеки та оборони були покликані підвищити роль ЄС як єдиного актора на міжнародній арені. Основними з них можна визначити такі: забезпечення спільної, послідовної зовнішньої політики ЄС, зміцнення безпеки і забезпечення стабільності на зовнішніх кордонах Союзу. У документі було визначено механізм

функціонування спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони. Він полягає у наступному: двічі на рік Європейська рада визначає пріоритети і встановлює спільні напрями для зовнішньополітичної діяльності країн-членів ЄС, у тому числі у сфері безпеки та оборони; міністри закордонних справ країн-членів ЄС та верховний комісар Єврокомісії проводять щомісячні зустрічі, на яких приймають рішення у галузі спільної політики з безпеки та оборони; щотижнево засідає Комітет з постійних представників, до якого входять послы держав-членів ЄС і представник Єврокомісії для обговорення поточних проблем у галузі спільної політики, політики безпеки та оборони; двічі на місяць політичний комітет Єврокомісії проводить моніторинг з проблем у галузі безпеки та оборони; щоденно збиранням інформації займається Мережа уповноважених Єврокомісією кореспондентів [10].

Амстердамський договір дозволив використовувати принцип «конструктивного утримання» при прийнятті рішень з оборонних питань. Останній означає, що будь-яка країна може утриматися при прийнятті рішення, проте не буде наполягати на його зміні чи невиконанні.

Гельсінській самміт, що проходив 10–11 грудня 1999 року, розпочав новий етап у процесі формування спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони, оскільки саме з нього фактично починається практична реалізація спільної європейської оборонної політики. Зокрема, у Гельсінкі було створено інституційний механізм для управління і контролю за реалізацією оборонної політики. При Раді ЄС сформовано наступні структури: комітет з політики безпеки із штаб-квартирою у Брюсселі, який мав діяти на постійній основі; воєнний комітет на рівні міністрів оборони країн-членів ЄС, що виконуватиме рішення комітету з політики безпеки; воєнний штаб, відповідальний за виконання оперативних рішень. Крім цього, для проведення воєнних операцій ЄС з реагування на кризи було вирішено до 2003 року сформувати воєнний контингент Сил швидкого реагування чисельністю 60 тисяч чоловік (з можливим збільшенням до 100 тисяч). Воєнний контингент повинен нараховувати

400 воєнних літаків та 100 воєнних кораблів [11]. Проте, зазначалося, що сили швидкого реагування будуть залучатися у врегулювання тих конфліктів, в яких не будуть задіяні сили НАТО [12].

Отже, в межах ЄС було сформовано взаємодоповнюючу систему органів оперативного аналізу ситуації та прийняття військово-політичних і військово-стратегічних рішень. При цьому особлива керівна, регулююча та контрольна функція у системі органів, покликаних втілювати в життя спільну європейську політику у галузі безпеки та оборони була покладена на Раду ЄС. За результатами самміту ЄС у Ніцці (грудень 2000 року) за вищезгаданими структурами було закріплено статус постійно діючих.

Події навколо підготовки і початку війни в Іраку у березні 2003 року призвели до поділу країн-членів ЄС на дві групи: опоненти США, на чолі з Німеччиною та Францією, та їх адепти, на чолі з Великобританією, яка безпосередньо взяла участь у воєнній кампанії. Такий фактичний розкол Європи, здавалося, призведе до паралічу інтеграційних процесів, зокрема, у воєнно-політичній сфері. Однак цього не відбулося. Навпаки, іракська криза в трансатлантичних відносинах дала поштовх для розвитку спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони.

Вже 29 квітня 2003 року за ініціативою Бельгії у Брюсселі відбувся «міні-самміт» за участю Франції, Німеччини та Люксембурга – найбільш активних серед європейських країн противників воєнного розв'язання «іракського питання». Слід зауважити, що ця криза поновила давню суперечку між прихильниками створення автономної європейської системи безпеки і тими, хто вважає, що для захисту інтересів Заходу достатньо Північноатлантичного альянсу. «Брюссельська четвірка» вирішила виступити з ініціативою створення штабу для управління спільними операціями ЄС, які можна було б проводити поза межами НАТО. З конкретних рішень самміту необхідно виділити пропозицію сформулювати не пізніше червня 2004 року європейське командування стратегічною воєнно-транспортною авіацією. Терміново планувалося створити європейські центри підготовки екіпажів для важких тран-

спортних літаків А 400 Г і гелікоптерів. Чотири європейські лідери звернулися до колишнього президента Франції В. Ж. д'Естена, голови європейського Конвенту, який керував процесом створення Конституції Євросоюзу, з проханням включити до неї концепцію ЄС в області оборони і безпеки. При цьому учасники самміту передбачали включити у майбутній Основний Закон ЄС статтю про колективну безпеку. У матеріалах самміту містилась пропозиція створити спецпідрозділи захисту від ядерної, біологічної та хімічної зброї [13].

Великобританія спочатку виступила проти рішення Брюссельського «міні-самміту», але на зустрічі голів Великобританії, Німеччини та Франції у Берліні у вересні 2003 року підписала спільну угоду, де сторони погодилися, що Євросоюз повинен мати можливість планувати та проводити воєнні операції без підтримки та засобів НАТО.

Європейський союз 12–13 грудня 2003 року затвердив рішення про створення центру воєнного планування ЄС, який буде діяти паралельно з європейським командуванням НАТО. Його головна мета – підготовка операцій ЄС [14].

Наприкінці 2003 року під впливом іракської кризи в євроатлантичних відносинах відбувається ще дві події у сфері воєнно-політичної інтеграції: схвалена перша спільна стратегія безпеки ЄС і прийнято рішення про створення європейського агентства з озброєння.

Концептуально-доктринальний документ з європейської стратегії безпеки був прийнятий на основі доповіді представника ЄС з питань безпеки Х. Солани «Безпечна Європа в кращому світі» на Брюссельському самміті у грудні 2003 року. У документі однозначно сформоване уявлення про ЄС як про глобальний суб'єкт світової політики. Мова йде про те, що він повинен взяти на себе частину відповідальності за забезпечення безпеки у загальнопланетарному масштабі [15]. Це підкріплювалося наступними тезами:

- після «холодної» війни США домінують у військовій сфері. Але зараз не існує такої країни, що була б у змозі своїми силами впоратися зі всім комплексом світових проблем;

- протягом останнього десятиліття збройні конфлікти не минули жодного регіону світу;
- інтереси європейських держав безпосередньо і опосередковано стосуються подій, що відбуваються у всіх регіонах світу. Нові загрози XXI сторіччя мають транснаціональний характер;
- ЄС об'єднує багато країн тому він є глобальним міжнародним суб'єктом [16].

На думку авторів Стратегії безпеки, ЄС були необхідні не випереджаючі воєнні дії, а превентивна політика безпеки, яка була б наділена своєчасними та всеохоплюючими механізмами. Серед основних загроз безпеки у документі виокремлено: міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, регіональні конфлікти, країни, що пережили громадянські війни, та організована злочинність. ЄС має три стратегічні цілі у цьому контексті: протидіяти глобальним викликам, робити внесок у забезпечення безпеки у сусідніх з небезпечними зонами регіонах, сприяти формуванню світового порядку на багатосторонній основі, гарантом якого виступила б ООН [17].

Наступний етап трансформації інституційних основ з реалізації спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони розпочався із підписання Лісабонського договору. Відповідно до нього основною інституцією ЄС, що відповідає за реалізацію спільної безпекової політики, стала Рада ЄС, або Рада Міністрів. Відповідно до змін, внесених Лісабонським договором, Рада ЄС сприяє узгодженості зовнішніх політик Європейського Союзу стосовно їх відповідності загальним цілям зовнішньої політики та організовує спільну зовнішню та безпекову політику на базі загальних настанов та стратегічних напрямів, визначених Європейською Радою. Згідно з новими змінами створюється Рада із зовнішніх відносин, що забезпечує єдність, ефективність і послідовність дій ЄС у сфері зовнішньої та безпекової політики. З набуттям чинності Лісабонським договором 1 грудня 2009 р., яким було внесено відповідні зміни до засновницьких договорів ЄС, запроваджено посаду Президента Європейського Союзу. Він очолює Європейську Раду та представляє ЄС у сфері спільної зовнішньої та безпекової

політики без шкоди повноваженням Високого представника із зовнішніх відносин та безпекової політики. Для реалізації ухвалених рішень було створено ряд виконавчих органів ЄС: – офіс Високого представника ЄС з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки; – Комітет політики і безпеки; – Військовий комітет; – Військовий штаб ЄС. Ключовим положенням Лісабонської угоди є пункт про взаємну оборону, який зобов'язує надати допомогу і підтримку у разі, коли «територія країни – члена ЄС стане жертвою військової агресії». Цей пункт схожий зі ст. V Вашингтонського договору, але важливо, що європейський документ сформульований жорсткіше, ніж документ НАТО. Це зобов'язання про колективну оборону у випадку воєнного нападу на будь-яку з країн-членів, а також положення про зобов'язання взаємного захисту країн-членів ЄС у разі терористичної атаки, стихійних або техногенних катастроф.

Створено Комітет з питань політики та безпеки – «пусковий механізм» європейської безпекової та оборонної політики, а також спільної зовнішньої й безпекової політики, підпорядкований Раді Міністрів. Рішення про його створення ухвалила Ніццька Європейська Рада в грудні 2000 р., поклавши на Комітет стратегічне керівництво та політичний контроль за операціями з подолання кризових ситуацій. Крім того, Комітет стежить за розвитком міжнародних подій у царині СЗБП, допомагає визначати напрямки цієї політики та наглядає за її втіленням. До складу Комітету входять по одному представникові від кожної держави-члена. Йому допомагають Військово-політична група, Комітет з цивільних аспектів урегулювання кризових ситуацій, Військовий комітет та Військовий персонал [18].

Таким чином, формування спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони постає на часі амбітним проектом, навколо якого не вщухає наукова дискусія. З одного боку, безсумнівно, наявність незалежного воєнного потенціалу в Європі стала б фактором впливу на світову політику, який щонайменше б ускладнив одноосібні воєнні дії інших держав. Але, з іншого боку, значна група дослідників, таких як З. Бжезинський, С. Гульсман, С. Хоффман ставить під великий

сумнів реалізацію цього проекту, вказуючи, передусім, на існуючу наразі значну технічну відсталість національних армій країн ЄС від американських підрозділів НАТО в Європі [19].

Окрім цього, дещо непевною залишається ситуація навколо використання підрозділами ЄС військово-технічних можливостей НАТО, а також прийняття військово-політичних рішень. Проблема полягає у незбіжності членства країн в НАТО, ЄС та ЗЄС.

Така ситуація може призвести до усунення ряду європейських країн від участі у прийнятті рішень з проблем спільної оборонної політики або – нав'язування їм (Норвегії чи нейтральним країнам-членам ЄС) зобов'язань, які суперечать їх національній оборонній політиці. Одним із вірогідних напрямів вирішення питання може бути проголошення права всіх членів ЄС на членство в НАТО, і навпаки. Це значною мірою сприяло б взаємопов'язаності обох організацій, проте стало б причиною виникнення низки нових ускладнень.

Помітну проблему на шляху ефективності розбудови спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони створюють суперечності між європейськими країнами і США стосовно розподілу функцій та сфер компетенції ЄС та НАТО.

Недостатньо узгодженою залишається, власне, й сама спільна європейська політика у сфері безпеки та оборони. У цьому зв'язку грецький дослідник С. Ставрідіс звертає увагу на те, що досі не було чітко та остаточно визначено випадки використання, механізми фінансування, географічну сферу поширення спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони, а також принцип розподілу обов'язків та сфер відповідальності з НАТО [20].

Зважаючи на російську збройну агресію проти України, що кинула виклик європейським структурам безпеки, наразі неможливо чітко визначити, яким шляхом надалі здійснюватиметься процес поглиблення європейської оборонної політики – чи основний акцент робитиметься на воєнній компоненті європейської безпеки, чи буде взято за основу ідею «збалансування» впливу США в Європі, як цього прагне Франція, чи альтернативну

концепцію безпеки, в основі якої лежатиме використання, передусім, комплексу невійськових заходів, спрямованих на запобігання конфліктам і постконфліктне миробудівництво, а також обмеження у використанні військової сили. Проте, абсолютно певним є те, що проблематика розбудови спільної європейської політики у галузі безпеки та оборони залишатиметься актуальною й надалі.

Список використаних джерел

1. Милитаризация Европейского Союза и ее воздействие на трансатлантические отношения Европейские страны – СНГ / Под ред. В. Грабовски, А. Мальгина, М. Наринского. — М. : МО, 2005. — С. 68.
2. Там само. — С. 69.
3. Офіційний сайт ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.europa.eu.int.
4. Там само.
5. Храбан І. Нормативно-правова основа європейської концепції Спільної зовнішньої політики та політики безпеки / І. Храбан // Право України. — 2003. — № 11. — С. 147—148.
6. Копійка В. В. Європейський Союз: заснування та етапи становлення: навч. посібник / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко. — К., 2001. — С. 262.
7. Там само.
8. Там само. — С. 263.
9. Там само. — С. 316—317.
10. Там само. — С. 283.
11. Семенюк О. У відповідь на «м'які загрози». Спільна політика у сфері безпеки та оборони — майбутнє європейської безпеки? / О. Семенюк // Політика і час. — 2004. — № 2. — С. 68.
12. Европейское оборонное сотрудничество. — М., 2004. — 71 с.
13. Храбан І. Европейская оборонительная политика после иракского кризиса / І. Храбан // Персонал. — 2004. — № 12. — С. 15.
14. Там само. — С. 16.
15. Саидов Ф. Об активизации Европейским союзом оборонной политики / Ф. Саидов // Зарубежное военное обозрение. — 2004. — № 6. — С. 28.
16. Council Decision. 2003/202/CFSP [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [// www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int).
17. Храбан І. Европейская оборонительная политика после иракского кризиса / І. Храбан // Персонал. — 2004. — № 12. — С. 18—19.
18. Шатун В. Т. Оборонна і безпекова політика Європейського Союзу: формування та еволюція / В. Т. Шатун // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Політологія. — 2014. — Т. 230, Вип. 218. — С. 60—67.
19. Семенюк О. У відповідь на «м'які загрози». Спільна політика у сфері безпеки та оборони — майбутнє європейської безпеки? / О. Семенюк // Політика і час. — 2004. — № 2. — С. 69.
20. Там само. — С. 70.

YLIIA SEDLIAR
Mykolaiv

THE FORMATION OF THE COMMON EUROPEAN FOREIGN AND SECURITY POLICY (1945–2014)

The article covers the problems of the Common European Foreign and Security Policy making, stresses that Europe's relevance in world affairs increasingly depends on its ability to speak and act as one in the sphere of foreign and defence policy. The main periods of development and perspectives of common defense policy in Europe are analyzed. The author underlines that the Common Foreign and Security Policy (CFSP) is based on unanimous consensus among the member states, and that the CFSP is a mechanism for adopting common principles and guidelines on political and security issues, committing to common diplomatic approaches, and undertaking joint actions. Article concludes that maintenance of assertive and capable EU is very much in the interest of the United States, underlines that despite overlapping membership in NATO and in the EU only their intensive cooperation holds the greatest potential for successfully tackling many of today's emergent threats and concerns.

Key words: the European Union, Common Foreign and Security Policy, Defence Policy, US foreign policy, NATO.

ЮЛИЯ СЕДЛЯР
г. Николаев

ФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕЙ ЕВРОПЕЙСКОЙ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ И ПОЛИТИКИ В СФЕРЕ БЕЗОПАСНОСТИ (1945–2014 гг.)

В статье рассматриваются вопросы осуществления общей европейской внешней политики и политики в сфере безопасности, отмечается, что становление Европы как влиятельного международного фактора во многом зависит от ее способности действовать сообща в сфере политики безопасности и обороны. Анализируются основные этапы становления общей европейской внешней политики и политики в сфере безопасности. Автор подчеркивает, что общая европейская внешняя политика и политика безопасности основывается на политическом консенсусе стран-членов ЕС, является механизмом реализации общих политических и оборонных принципов, обеспечивающимся кроме того дипломатическими коллективными действиями. Делается вывод о том, что усиление оборонного потенциала ЕС всецело соответствует национальным интересам США, а тесное сотрудничество ЕС и НАТО способно эффективно противодействовать современным вызовам и угрозам в сфере безопасности.

Ключевые слова: Европейский союз, общая европейская внешняя политика и политика в сфере безопасности, оборонная политика, внешняя политика США, НАТО.

Стаття надійшла до редколегії 10.05.2016